



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ  
УКРАЇНИ  
Чорноморський національний університет  
імені Петра Могили

Кафедра фінансів і кредиту

ПАСЬКО АРТЕМ ЄВГЕНІЙОВИЧ

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ  
ПІДПРИЄМСТВ

АВТОРЕФЕРАТ

Дипломної роботи на здобуття  
ступеня вищої освіти магістр  
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»  
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»  
за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит з  
поглибленим вивченням іноземної мови»

Науковий керівник:  
доктор екон. наук, професор Євчук Л.А.

Рецензент:  
канд. екон. наук, доц. Белінська С.М.

Миколаїв 2019

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У ринкових умовах дуже важко забезпечити високий рівень збуту продукції та миттєву її оплату, що призводить до утворення дебіторської заборгованості, розмір якої без належного управління не рідко досягає критичного значення. Ось чому все більше керівників усвідомлюють значення своєчасного аналізу стану та динаміки розміру дебіторської заборгованості, величини її впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства і необхідність ефективного управління нею. Адже лише результативне поєднання розміру даного активу з величиною виручки від реалізації дає унікальну можливість максимізувати прибуток, підвищити ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства. Потребу в об'єктивній інформації відчувають не тільки керівники акціонерних товариств та їх акціонери, а й фінансові установи.

Разом з тим, вивчення наукових праць та практика господарської діяльності свідчать про те, що деякі з теоретичних положень відносно трактування розрахунків, заборгованості та зобов'язань є дискусійними, а низка важливих аспектів їхньої організації, оцінки та аналізу потребують удосконалення.

У зв'язку з цим, проблема, на вирішення якої спрямоване магістерське дослідження, є дослідження методів управління дебіторською заборгованістю підприємств.

Основна гіпотеза проведення магістерського дослідження є характеристика впливу дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємств.

Мета написання магістерської дипломної роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному проведенні аналізу дебіторської заборгованості підприємства та визначення способів ефективного управління нею.

Для досягнення поставленої мети передбачається виконати наступні завдання:

- здійснити огляд наукової літератури щодо існуючих методів управління дебіторською заборгованістю підприємств;
- обґрунтувати етапи методики дослідження дебіторської заборгованості підприємств;
- здійснити аналіз фінансового стану та стану дебіторської заборгованості підприємств;
- обґрунтувати шляхи оптимізації дебіторської заборгованості на підприємствах.

Об'єктом дослідження є ПАТ «Коблево», ПрАТ «Одеський коньячий завод «Шустов», ПрАТ «Одеський завод шампанських вин».

Предмет дослідження – процес управління дебіторською заборгованістю підприємства

Інформаційною базою дослідження будуть бухгалтерський баланс (форма №1), звіт про фінансові результати (форма №2), а також примітки до річної фінансової звітності (форма №5) обраних підприємств за останні п'ять років.

Апробація результатів дослідження. За темою магістерської роботи опублікована наукова стаття.

Для досягнення поставлених завдань дослідження у першому розділі наводиться огляд літератури та виявляються підходи до визначення поняття «дебіторська заборгованість». Також розглядаються різні методи управління дебіторською заборгованістю.

Другий розділ присвячений методиці здійснення аналізу дебіторської заборгованості та етапам методики дослідження дебіторської заборгованості підприємств. Відбираються показники для аналізу фінансового стану

У третьому розділі проводиться фінансовий аналіз та аналіз дебіторської заборгованості ПАТ «Коблево», ПрАТ «Одеський коньячий завод «Шустов», ПрАТ «Одеський завод шампанських вин».

У четвертому розділі розробляються шляхи оптимізації дебіторської заборгованості.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, його методи та інформаційну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ»:

1. розглядається поняття «дебіторська заборгованість», а також сутність, види та причини виникнення;

Основними нормативно-правовими документами, які регламентують відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість" та № 13 "Фінансові інструменти". Однак, сутність дебіторської заборгованості тлумачиться у цих стандартах неоднозначно. Так у П(С)БО №10 "Дебіторська заборгованість" дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату

Не менш важливим питанням в організації бухгалтерського обліку заборгованості є дослідження її класифікації. Узагальнивши матеріали законодавчо-нормативних та наукових джерел, класифікуємо дебіторську заборгованість:

1) За терміном погашення:

– довготермінова дебіторська заборгованість — «сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу»;

– короткотермінова (поточна) дебіторська заборгованість — «сума дебіторської заборгованості, яка виникає в процесі нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців від дати балансу». Своєю чергою, поточну дебіторську заборгованість з метою визначення резерву сумнівних боргів можна поділити на групи за термінами непогашення, наприклад: заборгованість із терміном непогашення до 30 днів; заборгованість з

терміном непогашення від 31 до 60 днів; заборгованість з терміном непогашення від 61 до 90 днів; заборгованість з терміном непогашення понад 90 днів.

2) За своєчасністю погашення:

- дебіторська заборгованість, за якою термін сплати не настав;
- пролонгована (переоформлена на новий термін) дебіторська заборгованість — дебіторська заборгованість, оплату якої відтерміновано на певний час;

- протермінована дебіторська заборгованість — дебіторська заборгованість, не погашена своєчасно у визначений термін.

3) За ймовірністю погашення:

- нормальна (з високим рівнем ймовірності погашення);
- сумнівна — дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником;

- безнадійна — дебіторська заборгованість, щодо якої є переконаність у її неповерненні боржником або за якою минув термін позовної давності

Сутність дебіторської заборгованості, на мою думку, полягає саме у двоїстому її характері: з одного боку, це певною мірою вигідно для підприємства:

- зростає товарообіг, а отже, й маса валового доходу та прибутку (за інших незмінних умов);

- швидше реалізуються запаси, що дає змогу скоротити частку змінних витрат на них;

- іноді є можливість зробити заборгованість доходним активом, тобто брати відсотки за надання товарного кредиту (однак, так буває нечасто, тому що це погано впливає на динаміку товарообігу).

Основними причинами виникнення дебіторської заборгованості на підприємстві є:

- Ведення нормальної господарсько-виробничої діяльності. Це має на увазі наявність у організації господарських відносин з іншими компаніями,

іншими юридичними або фізичними особами, які необхідні для підтримки основної діяльності.

– Порушення або відсутність платіжної дисципліни. Під цим розуміють не тільки несумлінне виконання зобов'язань з боку дебіторів, а й неграмотне складання договорів.

2. розглядаються методи управління дебіторською заборгованістю на підприємствах;

Пінчук Т.А. розглядає основні умови впровадження ефективного управління дебіторською заборгованістю:

- забезпечення безперервної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування; прискорення обігу оборотних активів;
- максимізація прибутку підприємства за збереження ліквідності;
- підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Водночас Новицька Н.В. виділяє основні прийоми управління дебіторською заборгованістю:

- аналіз замовлень, оформлення розрахунків і встановлення характеру дебіторської заборгованості;
- аналіз заборгованості за видами продукції для визначення не вигідних із позиції інкасації товарів;
- оцінка реальної вартості наявної дебіторської заборгованості;
- зменшення дебіторської заборгованості на суму безнадійних боргів;
- контроль за співвідношенням дебіторської заборгованості;
- визначення конкретних розмірів знижок за дострокової оплати;

3. Визначаються переваги та недоліки формування дебіторської заборгованості підприємств;

Виникнення дебіторської заборгованості є об'єктивним процесом. Її наявність, розміри і склад неоднозначно впливають на результати господарської діяльності підприємства, оскільки дебіторська заборгованість має як позитивні, так і негативні риси.

Переваги та недоліки формування дебіторської заборгованості  
підприємств

Напрямок впливу	Дебіторська заборгованість
Позитивний вплив на діяльність підприємства	<ul style="list-style-type: none"> <li>– стимулювання збільшення обсягів продажу;</li> <li>– встановлення стабільних і тривалих зв'язків із покупцями;</li> <li>– формування конкурентоспроможного асортименту товарів;</li> <li>– прискорення реалізації запасів і відповідне зниження витрат з їх утримання та ін</li> </ul>
Негативний вплив на діяльність підприємства	<ul style="list-style-type: none"> <li>– вилучення коштів з обороту;</li> <li>– виникнення витрат на управління дебіторською заборгованістю;</li> <li>– виникнення ризику неповернення, втрат від інфляції і зниження прибутку та ін.</li> </ul>

4. визначаються основні характеристики процесу управління заборгованостями підприємства.

Невиправданий розмір дебіторської заборгованості є іммобілізацією власного капіталу, а перевищення його певного рівня може привести до втрати ліквідності і навіть зупинки виробництва.

Основні характеристики процесу управління дебіторської заборгованості  
підприємства

Характеристики	Управління дебіторською заборгованістю
Об'єкт	Економічні відносини з контрагентами у процесі поточної діяльності із приводу надання та отримання відстрочок платежу за товарними і розрахунковими операціями
Суб'єкт	Фінансові менеджери
Основні (базові, стратегічні) цілі	Оптимізація прибутку

	(операційного) і розміру вільних коштів
Інструменти реалізації	Політика управління фінансовими (грошовими) потоками
Принципи	Системність, комплексність, ясність і прозорість відносин, маневреність, відповідальність, погодженість
Етапи	Залучення, формування, інкасація, рефінансування
Методи	Аналітичні, планування, бюджетування, синхронізації

Проаналізувавши думки науковців, можна сказати, що управління дебіторською заборгованістю являє собою процес розроблення і реалізації управлінських рішень із приводу погодженості їхнього розміру і швидкості руху в часі, що забезпечують необхідний прибуток та оптимальний розмір вільних коштів.

У другому розділі «МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ» висвітлюються етапи методики дослідження дебіторської заборгованості підприємств.

- розглядається методика здійснення аналізу дебіторської заборгованості, висвітлюються методики здійснення аналізу дебіторської заборгованості різними авторами;

Нашкерська М.М. у своїх працях пропонувала аналізувати дебіторську заборгованість за термінами давності та здійснювати аналіз термінів, протягом яких здійснюється повернення заборгованості шляхом визначення середнього терміну отримання платежів, середнього рівня інвестування фінансових ресурсів у дебіторську заборгованість.

Гнатенко Є.П. приділяв увагу аналізу динаміки, структури за термінами і видами виникнення для виявлення прострочених та безнадійних боргів та здійснював порівняльний аналіз з кредиторською заборгованістю.

Єдинак Т.С. робить акцент на аналізі структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства в попередніх періодах, класифікації видів



заборгованості для її ефективного управління, визначенні суми резерву сумнівних боргів.

О.Є. Федорченком розроблено та запропоновано модель методики проведення аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємств.

Таблиця 1.1

Модель методики проведення аналізу дебіторської заборгованості

Види аналізу дебіторської заборгованості					
Залежно від конкретних завдань	від	Залежно від заданих напрямів	Залежно від інструментарію	від	Залежно від специфіки діяльності підприємства
- комплексний аналіз стану; - аналіз як частини дослідження бізнес-процесів підприємства; - регулярний аналіз.		- ретроспективний; - перспективний; - стратегічний.	- вертикальний; - горизонтальний; - порівняльний.		ABC-аналіз XYZ-аналіз EVA-аналіз

В результаті огляду літератури щодо методики аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві встановлено, що більшість вчених по різному пропонують методологію аналізу дебіторської заборгованості. Для здійснення аналізу дебіторської заборгованості та прийняття ефективних управлінських рішень важливе значення має повнота та об'єктивність інформації. Оскільки об'єктивність інформації дозволить оцінити ефективність і збалансованість товарного кредиту і надання знижок покупцям та визначити сфери, в яких необхідно докласти додаткових зусиль для повернення боргів, дає базу для створення резерву сумнівних боргів, дозволяє спрогнозувати надходження коштів.

- Розглядаються етапи аналізу дебіторської заборгованості:

1. Аналіз основних економічних показників діяльності обраних підприємств.

Для початку необхідно проаналізувати фінансовий стан підприємства з метою визначення ступеня ефективності використання основних фондів і оборотних коштів та виявлення можливих недоліків, порушень, невикористаних резервів підвищення результативності діяльності. На цьому етапі будуть аналізуватись рух грошових коштів на підприємстві, зокрема оцінка майнового стану підприємства, також склад, структура, динаміка оборотних активів, власного капіталу та позичкового капіталу. Також буде оцінюватись фінансова стійкість підприємства, ліквідність та платоспроможність обраних підприємств.

Показник поточної ліквідності вказує на здатність компанії відповідати за поточними зобов'язаннями за допомогою оборотних активів. Розрахунок поточної ліквідності (ПЛ) представлено в формулі 2.1. Нормативне значення становить більше за 1.

(2.1)

$$\text{ПЛ} = \text{ОА} / \text{ПЗ}$$

де ОА – сума оборотних активів підприємства

ПЗ – сума поточних зобов'язань підприємства

Показник швидкої ліквідності вимірює здатність компанії вчасно погасити свої короткострокові зобов'язання з допомогою високоліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти, дебіторська заборгованість). Розрахунок швидкої ліквідності (ШЛ) представлено в формулі 2.2. Нормативне значення становить – 0,6.

(2.2)

$$\text{ШЛ} = (\text{ОА} - \text{З}) / \text{ПЗ}$$

де З – сума запасів підприємства

Показник абсолютної ліквідності демонструє частку поточних зобов'язань компанії, яка може бути погашена негайно. Розрахунок абсолютної ліквідності (АЛ) представлено в формулі 2.3. Нормативне значення становить 0,1 - 0,2.

(2.3)

$$\text{АЛ} = \text{ГК} / \text{ПЗ}$$

де ГК – сума грошових коштів та їх еквівалентів підприємства

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості показує, чи достатньо в підприємства грошових коштів для покриття найбільш строкових зобов'язань. Розрахунок співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (ДЗ/КЗ) представлено в формулі 2.4. Нормативне значення становить 1.

(2.4)

$$\text{ДЗ} / \text{КЗ}$$

де ДЗ – сума дебіторської заборгованості підприємства

КЗ – сума кредиторської заборгованості

## 2. Аналіз коефіцієнтів оцінки стану дебіторської заборгованості

На наступному етапі аналізу будуть використовуватися коефіцієнти оцінки стану дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості скільки разів дебітори погасили свої зобов'язання перед компанією. Розрахунок оборотності дебіторської заборгованості (ОДЗ) представлено в формулі 2.5. Нормативне значення – збільшення показника.

(2.5)

$$\text{ОДЗ} = \text{В} / \text{Середньорічна ДЗ}$$

де В – виручка підприємства

Період погашення дебіторської заборгованості показує, як довго клієнти погашають свої рахунки перед підприємством. Розрахунок періоду погашення дебіторської заборгованості (ПрДЗ) представлено в формулі 2.6. Нормативне значення – зменшення показника.

(2.6)

$$\text{ПрДЗ} = 360 / \text{ОДЗ}$$

Розрахунок частки дебіторської заборгованості в поточних активах представлено в формулі 2.7. Нормативне значення – зменшення показника.

(2.7)

$$(\text{ДЗ} / \text{ОА}) * 100 \%$$

Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації вказує на рівень недоотримання коштів підприємством в результаті операційної діяльності. Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації представлено в формулі 2.7. Нормативне значення – зменшення показника.

(2.8)

$$(\text{Середньорічна ДЗ} / \text{В}) * 100 \%$$

### 3. Аналіз складу та структури дебіторської заборгованості підприємства

На третьому етапі буде розглядатися дебіторська заборгованість за структурою, представленою в балансі підприємства, відповідно до якого дебіторська заборгованість поділяється на розрахунки:

- за товари, роботи і послуги (чиста реалізаційна вартість);
- за виданими авансами;
- з бюджетом;
- з податку на прибуток
- з нарахованих доходів
- інша поточна дебіторська заборгованість.

Грунтовний аналіз за декілька років надасть можливість визначити питому вагу кожної складової, її зміну протягом аналізованого періоду. Доречним, є також розрахунок середнього терміну погашення дебіторської заборгованості, скорочення якого свідчатиме про позитивну тенденцію погашення дебіторської заборгованості на підприємстві.

У третьому розділі «АНАЛІЗ СТАНУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПАТ «КОБЛЕВО», ПрАТ «ОДЕСЬКИЙ КОНЬЯЧИЙ ЗАВОД», ПрАТ «ОДЕСЬКИЙ ЗАВОД ШАМΠΑНСЬКИЙ ВИН»:

– описується характеристика фінансово – господарської діяльності аналізованих підприємств та аналізуються фінансово – економічні показники діяльності підприємств;

Таблиця 3.1

Основні фінансово-економічні показники діяльності ПАТ «Коблево», тис.  
грн.

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Відносне відхилення 2017р. до	
						2013р.	2015р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	217001	266097	359830	447047	439388	+102,5	+22,1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	175411	206743	300671	347244	377880	+115,4	+25,7
Валовий: прибуток	41590	59354	59159	99803	61508	+47,9	+4,0
Інші операційні доходи	2232	4324	65236	111354	77810	+3386,1	+19,3
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	12197	19138	42743	83652	33395	+173,8	-21,9
Чистий фінансовий результат: прибуток	8546	16132	36257	83130	25700	+200,7	-29,1
Середньорічна вартість основних засобів	46037	67780,5	91740	87045,5	76833,5	+66,9	-16,2
Фондовіддача	4,7	3,9	3,9	5,1	5,7	+21,3	+45,8

Таблиця 3.2

Основні фінансово - економічні показники діяльності ПрАТ «Одеський коньячий завод «Шустов», тис. грн.

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Відносне відхилення 2017р. до	
						2013р.	2015р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	336702	257047	443408	433272	573004	+70,2	+29,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	242909	169140	277485	260155	337885	+39,1	+21,8
Валовий: прибуток	93793	87907	165923	173117	235119	+150,7	+41,7
Інші операційні доходи	19590	116976	312900	41196	34863	+78,0	-88,9
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	15895	0	4362	21575	20253	+27,4	+364,3
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	0	-11065	0	0	0	-	-
Чистий фінансовий результат: прибуток	1671	0	0	1137	5440	+225,6	-146,2
Чистий фінансовий результат: збиток	0	-25704	-11768	0	0	-	-
Середньорічна вартість основних засобів	69077,5	67691,5	80883,5	90768,5	83895	+21,5	+3,7
Фондовіддача	4,9	3,8	5,5	4,8	6,8	+40,1	+24,6

Таблиця 3.3

Основні фінансово-економічні показники діяльності «ПрАТ Одеський  
за завод шампанських вин», тис. грн.

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Відносне відхилення 2017р. до	
						2013р.	2015р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	78883	45318	83380	123263	167969	+12,9	+101,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	63208	38959	54457	85663	135998	+115,6	+149,7
Валовий: прибуток	15675	6359	28923	37600	31971	+104,0	+10,5
Інші операційні доходи	3726	8066	15228	10445	9702	+160,4	-36,3
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	27828	23570	3639	9452	10249	-63,2	+181,6
Чистий фінансовий результат: прибуток	0	0	0	0	3953	-	-
Чистий фінансовий результат: збиток	27361	23289	11279	19592	0	-	-
Середньорічна вартість основних засобів	30064,5	29659	31826	36263	36717	+22,1	+15,4
Фондовіддача	2,6	1,5	2,6	3,4	4,6	+74,4	+74,6

– проводиться аналіз фінансового стану підприємств (аналіз руху грошових коштів, майнового стану, динаміки та структури оборотних активів,

динаміки та структури власного капіталу, рентабельності, фінансової стійкості та ліквідності);

Таблиця 3.4

Показники майнового стану ПАТ «Коблево»

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Абсолютне відхилення 2017р. до	
						2013р.	2015р.
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	59,46	55,78	63,96	75,14	71,31	+11,85	+7,35
Частка основних засобів в активах	17,09	30,69	27,50	21,84	17,85	+0,77	-9,64
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,66	0,53	0,51	0,57	0,61	-0,05	+0,10
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,07	0,26	0,02	-0,04	0,02	-0,04	+0,00
Коефіцієнт мобільності активів	1,64	1,61	2,10	2,72	3,28	+1,64	+1,18

Таблиця 3.5

Показники майнового стану ПрАТ «Одеський коньячний завод «Шустов»

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Абсолютне відхилення 2017р. до	
						2013р.	2015р.
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	41,24	45,87	41,70	41,19	30,21	-11,03	-11,49



Частка основних засобів в активах	8,73	10,00	12,06	11,30	7,41	-1,32	-4,66
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,65	0,67	0,75	0,76	0,80	+0,15	+0,04
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,01	0,13	0,43	0,02	0,00	-0,01	-0,43
Коефіцієнт мобільності активів	6,32	5,03	6,15	6,58	11,44	+5,12	+5,28

Таблиця 3.6

Показники майнового стану ПрАТ "Одеський завод шампанських вин"

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Абсолютне відхилення 2017р. до	
						2013р.	2015р.
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	18,56	23,16	33,28	20,89	7,03	-11,53	-26,25
Частка основних засобів в активах	25,79	28,33	24,22	17,58	24,27	-1,52	+0,05
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,68	0,67	0,67	0,63	0,68	+0,01	+0,02
Коефіцієнт оновлення основних засобів	-0,003	0,05	0,06	0,07	0,001	+0,004	-0,06
Коефіцієнт мобільності активів	2,21	2,34	2,73	4,32	2,93	+0,72	+0,20

– проводиться аналіз коефіцієнтів оцінки стану дебіторської заборгованості підприємств (табл. 3.3).

Таблиця 3.7

Аналіз коефіцієнтів оцінки стану дебіторської заборгованості ПАТ «Коблево»

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Абсолютне відхилення 2017р. до	
						2013р.	2015р.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,52	4,27	5,8	7,83	6,63	+3,11	+0,83
Період погашення дебіторської заборгованості, дні	102,15	84,27	62,08	45,99	54,26	-46,9	-12,6
Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів, %	33,6	37,82	24,32	21,65	23,5	-10,1	-0,82
Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації, %	28,38	23,41	17,25	12,77	15,07	-13,31	-2,18
Середній період інкасації дебіторської заборгованості, дні	102,2	84,3	62,1	46,0	54,3	-46,9	-12,6

Таблиця 3.8

Аналіз коефіцієнтів оцінки стану дебіторської заборгованості ПрАТ  
«Одеський коньячий завод «Шустов»

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Абсолютне відхилення 2017р. до	
						2013р.	2015р.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,85	0,75	1,29	1,12	1,12	+0,27	-0,17
Період погашення дебіторської заборгованості, дні	424,20	477,73	279,32	322,42	322,61	-101,59	+43,29
Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів (%)	57,44	53,82	57,57	57,89	64,96	+7,52	+7,39
Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації, %	117,83	132,70	77,59	89,56	89,61	-28,22	+12,02
Середній період інкасації дебіторської заборгованості, дні	424,2	476,9	278,8	322,5	322,7	-23,9	+15,7

Таблиця 3.9

Аналіз коефіцієнтів оцінки стану дебіторської заборгованості ПрАТ «Одеський завод шампанських вин»

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Абсолютне відхилення 2017р. до	
						2013р.	2015р.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,35	0,91	1,64	1,19	0,77	-0,58	-0,87
Період погашення дебіторської заборгованості	265,97	395,79	219,63	303,71	466,97	-	-
Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів	68,0	62,9	54,2	63,8	84,6	+16,7	+30,4
Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації, %	73,9	109,9	61,0	84,4	129,7	+55,8	+68,7
Середній період інкасації дебіторської заборгованості, дні	0,7	1,1	0,6	0,8	1,3	+75,6	+112,6

У четвертому розділі «РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНКИ ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ» розглядається оптимізація дебіторської заборгованості за допомогою визначення щоденних балансових залишків. Аналіз структури дебіторської заборгованості показав, що у ПАТ «Коблево» сприятливі умови кредитування споживачів, оскільки останні швидко з ним розраховується. Дебіторська заборгованість не відволікає активи компанії. Проте у інших компаній ситуація гірша, тому будемо аналізувати дані підприємства.

На мою думку, управління дебіторською заборгованістю не буде якісним без відповідного аналізу руху дебіторської й кредиторської заборгованості підприємства. Оцінка впливу балансових залишків дебіторської й кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємства повинна здійснюватися з урахуванням рівня платоспроможності і відповідності періодичності перетворення дебіторської заборгованості в кошти терміну погашення кредиторської заборгованості.

Таким чином, проаналізуємо рух коштів за дебіторською та кредиторською заборгованістю на ПрАТ «Одеський коньячний завод «Шустов» за 2017 рік. Виходячи з наведених звітних даних підприємства, можна визначити показники, що характеризують рух дебіторської й кредиторської заборгованості.

Одноденна виручка від реалізації становила  $573004 / 360 = 1591,7$  тис. грн. Відповідна їй дебіторська заборгованість дорівнює 625961 тис. грн. Отже, середня оборотність дебіторської заборгованості як результат договірних умов розрахунків з покупцями становить 393 днів ( $625961 / 1591,7 = 393,4$ ).

Одноденні витрати на продану продукцію – 938,6 тис. грн. ( $337885 / 360$ ), кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становила 376152 тис. грн. Отже, середня оборотність кредиторської заборгованості, що відображає умови розрахунків з постачальниками дорівнює – 401 день ( $376152 / 938,6 = 400,8$ ).

Таким чином, якщо умови розрахунків не порушуються, то кожні 393 дні підприємство отримує грошові кошти від покупців на суму 625961 тис. грн., а кожні 401 днів сплачує кредиторську заборгованість у розмірі 376152 тис. грн.

Отже, можна простежити рух платежів дебіторів і кредиторам і стан коштів на кожну дату платежу дебіторів і платежу кредиторам. При цьому можна оцінити, чи породжують сформовані умови розрахунків нестачу коштів в обороті або появу вільних коштів в обороті, яка величина цих коштів, протягом якого періоду часу вони мають місце, визначити залишки дебіторської й кредиторської заборгованості на кінець періоду, оцінити в

цілому вплив умов розрахунків на фінансовий стан підприємства, фактори, що формують характер цього впливу. В остаточному підсумку оцінка всього перерахованого дозволяє приймати рішення про зміни умов розрахунків з покупцями й постачальниками в межах наявних можливостей.

Таблиця 4.1

Рух дебіторської й кредиторської заборгованості підприємства при відповідності умов розрахунків договірним ПрАТ «Одеський коньячний завод «Шустов», тис.грн.

Порядковий номер дня платежу	Надходження платежів дебіторів	Платежі кредиторам	Вільні кошти (+), нестача коштів в обороті (-)
393	625961		+625961
401		376152	+249809
786	625961		+875770
802		376152	+499618
1179	625961		+1125579
1203		376152	+749427
1572	625961		+1375388
1604		376152	+999236
1965	625961		+1625197
2005		376152	+1249045
2358	625961		+1875006
2406		376152	+1498854

Результати розрахунку показують, що взаємини підприємства з дебіторами й кредиторами, що відповідають умовам розрахунків з ними, сприятливі для підприємства: в обороті постійно присутні вільні кошти, сума яких послідовно росте. Однак ріст вільних коштів не є рівномірним: за станом на окремі дати їхня сума знижуються, а потім знову зростає. Протягом двох років підприємство може використати в обороті вільні кошти в розмірі 875770 тис. грн., а в окремі відрізки часу - значно більші суми.

Так само, проаналізуємо рух коштів за дебіторською та кредиторською заборгованістю ПрАТ «Одеський завод шампанських вин» за 2017 рік (табл. 4.2). Виходячи з наведених звітних даних підприємства, можна визначити показники, що характеризують рух дебіторської й кредиторської заборгованості.

Одноденна виручка від реалізації становила  $167969 / 360 = 466,6$  грн. Відповідна їй дебіторська заборгованість дорівнює 103918 тис. грн. Отже, середня оборотність дебіторської заборгованості як результат договірних умов розрахунків з покупцями становить 223 дні ( $103918 / 466,6 = 222,7$ ).

Одноденні витрати на продану продукцію – 377,7 тис. грн. ( $135,9 / 360$ ), кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становила 52569 тис. грн. Отже, середня оборотність кредиторської заборгованості, що відображає умови розрахунків з постачальниками дорівнює – 139 днів ( $52569 / 377,7 = 139,2$ ).

Таким чином, якщо умови розрахунків не порушуються, то кожні 223 дні підприємство отримує грошові кошти від покупців на суму 103919 тис. грн., а кожні 139 днів сплачує кредиторську заборгованість у розмірі 52569 тис. грн. (табл. 4.2).

Отже, можна простежити рух платежів дебіторів і кредиторам і стан коштів на кожну дату платежу дебіторів і платежу кредиторам.

Таблиця 4.2

Рух дебіторської й кредиторської заборгованості підприємства при відповідності умов розрахунків договірним ПрАТ «Одеський завод шампанських вин», тис. грн.

Порядковий номер дня платежу	Надходження платежів дебіторів	Платежі кредиторам	Вільні кошти (+), нестача коштів в обороті (-)
193		52569	-52569
223	103919		+156488

386		52569	+103919
446	103919		+207838
579		52569	+155269
669	103919		+259188
772		52569	+206619
892	103919		+310538
965		52569	+257969

Результати розрахунку показують, що взаємини підприємства з дебіторами й кредиторами, що відповідають умовам розрахунків з ними, сприятливі для підприємства: в обороті постійно присутні вільні кошти, сума яких послідовно росте. Однак ріст вільних коштів не є рівномірним: за станом на окремі дати їхня сума знижуються, а потім знову зростає. Протягом одного року підприємство може використати в обороті вільні кошти в розмірі 103919 тис. грн., а в окремі відрізки часу - значно більші суми.

Вартість оборотних активів залежить, крім короткострокової дебіторської заборгованості, від вартості запасів, залишків коштів і довгостроковий дебіторської заборгованості. Але навіть не знаючи вартості оборотних активів на кожну з розглянутих дат, можна припустити, що на кінець півріччя рівень коефіцієнта загальної ліквідності буде вищий, ніж на кінець кварталу: кредиторська заборгованість на кінець півріччя нижча, а дебіторська — вища, ніж на кінець кварталу. При цьому немає небезпеки виникнення простроченої кредиторської заборгованості, тому що підприємство має більшу суму вільних коштів в обороті. Таким чином, при дотриманні дебіторами договірних строків платежів ПрАТ «Одеський коньячний завод «Шустов» та ПрАТ «Одеський завод шампанських вин» мають кошти для своєчасних розрахунків із кредиторами й постійно має у своєму розпорядженні вільні кошти в обороті. Настільки сприятливі умови забезпечуються двома обставинами:

- середній одноденний розмір доходу від реалізації перевищує середню одноденну суму витрат на продану продукцію й приросту балансових запасів;



– дебіторська заборгованість обертається швидше кредиторської заборгованості.

## ВИСНОВКИ

Отже, аналіз діяльності ПАТ «Коблево» показав, що стан управління дебіторською заборгованістю на підприємстві знаходиться на досить високому рівні:

1. Оборотноість дебіторської заборгованості зросла за 2013-2017рр. з 3,52 до 6,63 оборотів. Споживачі котрим підприємство відвантажує свою продукцію швидко з ним розраховуються.

2. Період погашення дебіторської заборгованості знизився з 102 днів до 54, що є позитивним для підприємства.

3. Частка дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів з 33,6% до 22,5%. На підприємстві значна частка сум з дебіторської заборгованості перетворилася на наявні грошові кошти, які можна використати на інші потреби.

4. Дебіторська заборгованість на підприємстві протягом 2013-2017 рр. зросла 31%, така ситуація не досить приємлива для підприємства, однак споживачі швидко розраховується з підприємством за надану продукцію.

ПАТ «Коблево» ефективно використовує політику управління дебіторською заборгованістю.

Однак у ПрАТ «Одеський коньячний завод «Шустов» та ПрАТ «Одеський завод шампанських вин» ситуація неоднозначна

Аналіз діяльності ПрАТ «Одеський коньячний завод «Шустов» показав, що стан управління дебіторською заборгованістю на підприємстві знаходиться на досить низькому рівні:

1. Оборотноість дебіторської заборгованості становить у 2017р. лише 1,12 обороті. Споживачі повільно розраховуються з підприємством за надану продукцію.

2. Період погашення дебіторської заборгованості у ПрАТ «Одеський коньячний завод «Шустов» дуже високий – 323 днів.

3. Висока частка дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів – 64,96%.

4. Дебіторська заборгованість на підприємстві протягом 2013-2017 рр. зросла на 65% у ПрАТ, враховуючи те, що споживачі повільно розраховуються с підприємством, це є негативним фактором.

Аналіз діяльності ПрАТ «Одеський завод шампанських вин» показав, що стан управління дебіторською заборгованістю на підприємстві знаходиться на досить низькому рівні:

1. Оборотноість дебіторської заборгованості становить у 2017р. – 0,77оборотів.

2. Період погашення дебіторської заборгованості дуже високий – 467 днів на кінець 2017року.

3. Висока частка дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів – та 84,6% 2017 року.

4. Дебіторська заборгованість на підприємстві протягом 2013-2017 рр. зросла на 85%, що є негативним фактором адже споживачі повільно розраховуються с підприємством.

Для вирішення цих проблем ПрАТ «Одеський коньячний завод «Шустов»та ПрАТ «Одеський завод шампанських вин» необхідно:

1. Сформулювати комплексну і чітку політику надання товарних кредитів клієнтам. Наприклад, слід розділити всіх клієнтів по групах виходячи з історії співпраці, важливості кожного з них і поточного фінансового стану.

2. Вибрати стиль поведінки: консервативний, звичайний або агресивний. Залежно від цього слід вибрати - чи буде компанія кредитувати тільки найбільш надійних клієнтів (консервативний варіант), або буде намагатися максимізувати рівень збуту і кредитувати всіх крім потенційних банкрутів (агресивний варіант).

3. Сформувати оптимальну структуру оборотних активів.

## АНОТАЦІЯ

У теоритичній частині: розглянуто поняття «дебіторська заборгованість», а також сутність, види та причини виникнення; розглянуто методи управління дебіторською заборгованістю на підприємствах; розглянуто методіку здійснення аналізу дебіторської заборгованості, висвітлено методіку здійснення аналізу дебіторської заборгованості різними авторами; описуються етапи аналізу дебіторської заборгованості.

У практичній частині: описано характеристику фінансово – господарської діяльності аналізованих підприємств та здійснено аналізуються фінансово – економічні показники діяльності підприємств; проведено аналіз фінансового стану підприємств (аналіз руху грошових коштів, майновго стану, динаміки та структури оборотних активів, динаміки та структури власного капіталу, рентабельності, фінансової стійкості та ліквідності); проаналізовано коефіцієнти оцінки стану дебіторської заборгованості підприємств проаналізовано аналіз коефіцієнтів оцінки стану дебіторської заборгованості підприємств.

**Ключові слова:** дебіторська заборгованість, методика, аналіз, управління, ефективність, підприємство.

## ANNOTATION

The article deals with methods of analysis of receivables and process of their management in the enterprise. The authors identify existing deficiencies in the current methods of analysis of receivables. They also provided suggestions for improving existing methods of analysis of receivables. The necessity of analysis of receivables for making effective management decisions is proved.

In the theoretical part: the concept of "accounts receivable", as well as the essence, types and causes of occurrence are considered; methods of managing receivables at enterprises are considered; The methodology of carrying out the analysis of accounts receivable is considered, the method of analyzing accounts receivable by different authors is highlighted; describes the stages of analysis of accounts receivable.

In the practical part: the description of the financial and economic activity of the analyzed enterprises is described and the financial and economic indicators of the enterprises' activity are analyzed; An analysis of the financial condition of enterprises (analysis of cash flow, property status, dynamics and structure of current assets, dynamics and equity structure, profitability, financial stability and liquidity) was conducted; analyzes the coefficients of estimation of the status of receivables of enterprises analyzed analysis of coefficients of estimation of the status of accounts receivable enterprises.

**Keywords:** accounts receivable, methodology, analysis, management, efficiency, enterprise.